

-
12. Наєнко М. Художня література України: Від міфів до модерної реальності / Михайло Наєнко. – К.: ВЦ «Просвіта», 2008. – 1063 с.
 13. Н.Г. За ідею: Жарт в одній дії і трьох картинах (сюжет позичений) / Н.Г. – Прага-Берлін: Нова Україна, 1923. – 32 с.
 14. Пархомик Р. По дорозі в казку українського модернізму / Р.Я. Пархомик. – Запоріжжя: Дике Поле, 1996. – 128 с.
 15. Працьовитий В. Національний характер в українській драматургії 20-х – початку 30-х років ХХ століття / Володимир Працьовитий. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 300 с.
 16. Хороб С. Українська модерна драма кінця ХІХ – початку ХХ століття (Неоромантизм, символізм, експресіонізм) / Степан Хороб. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 413 с.

The article examines the means employed to create the comic in the comedy «All for the Idea» by N.G. This work of literature, though reflecting the Civil War events, humorously reveals the shortcomings of the Ukrainians: disconnectedness, craving for power, seeing the service to the idea as condonation. With this as an aim, the author resorts to the various form of comic: humor, satire, irony and grotesque.

Key words: humor, satire, irony, grotesque.

УДК 811.161 2'373.23

А. М. Лобода

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ОСОБЛИВОСТІ НОМІНАЦІЇ В ГЕМЕРОНІМАХ

У статті проаналізовані особливості процесу номінації в засобах масової інформації. Увага акцентується на умовних, символічних і ономастичних гемеронімах.

Ключові слова: номінація, засоби масової інформації, гемеронім, номінативні особливості.

Інформація завжди впливала на оновлення, зміну застарілих систем, обумовлюючи пошук нових підходів та рішень. Спочатку інформація поширювалася усно, з виникненням писемності – письмово, друкарства – друкованими засобами. Це дало змогу зберігати і передавати певні відомості з покоління в покоління. Мовні засоби передачі інформації – усні, письмові, друковані, ніколи не втрачали свого значення. За даними ЮНЕСКО, на початку 90-х років ХХ ст. «у світі видавалося понад 8 тисяч щоденних газет загальним тиражем понад півмільярда примірників» [5, с. 231].

У ХІХ ст. настала епоха технічних засобів передачі інформації. Вплив інформаційних потоків на всі суспільні процеси кардинально змінився. В середині 90-х років ХХ ст. в Україні стрімко зростає кількість засобів масової інформації (ЗМІ).

Засоби масової інформації – це система, що охоплює періодичні друковані видання, радіо-, теле-, відеопередач, інші форми періодичного поширення масової інформації.

Згідно із законодавством України, друкованими засобами масової інформації є періодичні друковані видання (преса) – газети, журнали, бюлетені тощо і разові видання з визначеним тиражем; аудіовізуальними засобами масової інформації є: інформації радіомовлення, телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис.

Мета нашої статті – дослідити особливості процесу номінації в засобах масової інформації, а саме – в гемеронімах.

Процес номінації набув особливого розвитку, адже щодня з'являються нові об'єкти, які потребують власних назв. Тому утворення простих одиниць лексичної системи називається номінацією.

Н. Подольська під номінацією розуміє «називання, найменування, присвоєння імені, процес найменування» [4, с. 87].

Подібним, але значно розширеним є визначення О. Тараненка. Дослідник зауважує, що «номінація (лат. *nominatio* – називання, найменування, від *nominare* – називати) – (1) творення і надання назв (та інших мовних позначень) пізнаним і вичленуваним фрагментам дійсності, тобто встановлення відношень позначального і позначуваного між певною мовною одиницею і відповідним предметом (явищем, ознакою і т. ін.); (2) результат цього процесу, тобто сама назва; (3) називання як використання вже готових найменувань у процесі мовленнєвих актів» [7, с. 385].

Проблема номінації, яка викликає чимало суперечливих думок, цікавить багатьох учених (М. Рут, Г. Хмару, М. Голомідову, О. Тараненку, Д. Бучку, Є. Карпіловську, О. Кубрякову, О. Стишову).

О.Кубрякова зауважує: «щоб бути одиницею номінації, потрібно виділяти об'єкт домінування як окрему сутність, здійснювати номінативну функцію, тобто репрезентувати виділений в акті номінації об'єкт засобами мови і замінювати далі цей об'єкт його ім'ям у мовній діяльності» [1, с. 38].

Номінацію варто поділяти на виражену і невиражену, на одно- і кількаслівну (просту і розчленовану), за характером позначуваного об'єкта – на номінацію елементів(предметів, ознак) і номінацію подій (ситуацій), за мовним рівнем номінативних засобів – на лексичну (разом з фразеологічною), словотвірну і синтаксичну [7, с. 385].

До того ж, багато мовознавців (М.Рут, О.Тараненко, Є.Карпіловська, Д.Бучко, Т.Журавльова, О.Шаповал, Г.Хмара, О.Кирилук, Ж.Вардзелашвілі, Т.Булигіна, В.Гак) розрізняють первинну і вторинну номінації.

Первинна номінація має семантичну природу і в сучасній мові представлена рідко. Результати первинної номінації усвідомлюються носіями мови як первісні. Вторинна номінація – «це надання об'єкту ще однієї назви: з іншою мотивованістю і з певною специфічною метою або як трансформація попередньої назви об'єкта» [7, с. 386].

Вторинна номінація реалізується як словотвірна і семантична номінації. Нові назви можуть утворюватися в результаті різних семантичних процесів, шляхом «семантичного розвитку» слова.

За визначенням Н.Подольської, «гемероніми – це різновид ідеоніма; власна назва органів періодичного друку, зокрема газет, журналів, інформаційних бюлетенів» [4, с. 46].

В Україні дослідженням ЗМІ почали займатися недавно. Мовний аспект віддзеркалений у працях О. Пономаріва, О. Гриценка, В. Корнеєва, К. Афанасьєвої, О. Гресько, О. Коновалець, М. Нагорняк, В. Литвиненко, О. Щербакової, Н.Жерібко, О.Стишова, Т.Кравець.

Зауважимо, що гемероніми є давніми назвами, які фіксуються у вітчизняних та зарубіжних пам'ятках. Дослідники О. Білецький, О. Суперанська, Н. Подольська, В. Супрун, С. Шестакова, М. Торчинський послугуються різними термінами на означення цієї дефініції – гемероніми, ЗМІ, назви органів періодичного друку, пресоніми.

Номінативні процеси гемеронімії залежать від багатьох особливостей. На нашу думку, насамперед, важливо, що саме називає певний онім (газету, журнал, інформаційний бюлетень), в який історичний період був створений (Радянському Союзу чи в незалежній Україні), хто є власником номінативного об'єкту (держава чи приватний підприємець), безпосереднє місце локації, тобто територія, на якій функціонує або має сферу розповсюдження (етнографічне районування регіонів або конкретний населений пункт), характер діяльності даного об'єкту (спорт, політика, новини).

О.Суперанська зауважує, що назви органів періодичного друку подібні до назв підприємств, «оскільки за кожною подібною назвою стоїть група людей, які об'єднані спільною ідеєю, поглядами і які видають конкретну друковану продукцію» [6, с. 197].

Потрібно зазначити, що в гемеронімії переважає вторинна номінація, адже номінатор використовує загальновідому лексику. Зважаючи на те, що гемероніми подібні до ергонімів, ми вирішили взяти за основу класифікацію І.Крюкової. Дослідниця поділяє ергоніми на три групи: умовні (вони не називають істотних ознак денотата, а лише вказують на окремі з них), символічні (утворені зі слів природної мови і ніяк не пов'язані з властивостями денотата, тобто мають довільний характер чи імена, що позначають властивості об'єкта через співвіднесеність із змістом іншого слова), ономастичні (розкривають ознаки і властивості названих ними об'єктів) [2, с. 14-15]. Обов'язковим компонентом структури умовних і символічних ергонімів є іменник чи повний прикметник, який вказує на умовність чи символічність назви.

Гемероніми також можна поділити на такі ж групи:

- умовні: рекламно-інформаційна газета *«Посеред тижня»*, Всеукраїнська благодійна газета для інвалідів *«Повір у себе»*, газета *«Рівне-експрес»*;
- символічні: газета *«Опілля»*, видання управління Державної пожежної охорони Міністерства внутрішніх справ України у Львівській області *«Прометей»*, газета відкритого акціонерного товариства *«Мирный атом»*, Миколаївська районна газета *«Маяк»*, Рівненський рекламно-інформаційний тижневик *«Скринька»*;
- ономастичні: газета освітян Миколаївщини *«Відкритий урок»*, християнська газета *«Христос в кожний дім»*.

Особливістю в номінації гемеронімів є потреба номінаторів різними засобами зробити назву яскравою, оригінальною, маючи на меті привернути увагу з подальшим тривалим запам'ятовуванням. Тому подибуємо гемероніми, які слугують лише назвою для об'єкта і викликають різні асоціації з основним денотатом (громадсько-політичний тижневик *«Скриня»*, газета для школярів *«Первоцвіт»*, обласний тижневик *«Зелені шати»*, рекламно-інформаційний тижневик *«Удача»*).

До того ж, складовими гемероніма можуть бути різні частини мови, набуваючи граматичних ознак іменника (аграрний тижневик *«Будні»*, громадсько-політична газета *«Вперед»*, туристична газета України *«Тут і там»*, рекламно-інформаційний тижневик *«Залюбки»*, діловий тижневик *«Ого»*).

Також назва повинна привабити і зацікавити клієнта, викликати позитивну асоціацію, тобто «гарно звучати» (трансукраїнська газета дитячої творчості *«Долонька»*, Хмельницька обласна газета *«Є! Сімейна газета»*, обласна суспільно-політична газета *«Моя газета +»*, рекламно-інформаційний тижневик *«Добра справа»*, щотижнева газета *«Євроцентр»*, бюлетень єврейського обласного благодійного фонду *«Хэсэд-арьє»*), інформувати клієнта (громадсько-політична газета *«Вісник малозахисчених»*, *«Голос громади»*, газета трудового колективу та товариства лісівників Шепетівського державного лісового господарства *«Лісова газета»*, газета управління ветеринарної медицини *«Ветеринарні вісті»*).

Отже, гемероніми в умовах конкурентної економіки набувають ознак не лише визначення, але й елементів іміджу. Тому виникла потреба індивідуалізувати назву, зробити її оригінальною і конкурентноспроможною. Це змусило номінаторів шукати такі найменування, які б приваблювали й зацікавлювали клієнтів, здійснюючи багаторівневий вплив на психіку людини.

Список використаних джерел

1. Кубрякова Е.С. Номинативный аспект речевой деятельности / Е.С. Кубрякова. – М.: Наука, 1986. – 158 с.
2. Крючкова М.Я. Многокомпонентные эргонимы в аспекте орфографии: проблема совершенствования нормы правописания: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 / М.Я. Крючкова. – Волгоград, 2003. – 21 с.
3. Номинация в ономастике: [сб. статей / под ред. М.Э. Рут]. – Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1991. – 172 с.
4. Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии / Н.В. Подольская. – М.: Наука, 1988. – 192 с.
5. Політологія: підручник / ред. О.В.Бабкіна, В.П.Горбатенко. – К.: Академія, 2003. – 528 с.
6. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного / А.В.Суперанская. – М.: Наука, 1973. – 366 с.
7. Українська мова: енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2000. – 860 с.

The article focuses on the definition of the proper name of mass media. Attention is amphasis on the conditional, symbolic and onomastic hemeronims.

Key words: nomination, mass media, hemeronim, nomination process.

УДК 821.161.2+821.112.2+821.162.3]. 091

І. І. Мазурик

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ГУМАНІСТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ В АНТИВОЄННИХ РОМАНАХ О. ГОНЧАРА, Л. МНЯЧКА ТА Г. БЕЛЛЯ

У статті аналізується західнослов'янська та східнослов'янська, а також західноєвропейська художня концепція війни Л. Мнячка, О. Гончара та Г. Белля. Їхня творчість розглядається невідривно від світового антивоєнного руху. На матеріалах особистого досвіду та історії письменники досягають закономірності людського буття, ідейний, моральний та філософський сенс епохи, зображають у своїх антимілітаристичних романах події грозивих періодів історії людства, свідомість людини, формування її переконань.

Ключові слова: війна, мир, гуманізм, антимілітаризм, людина, насилля.

Антимілітаристична тема стала для поколінь двадцятого століття надзвичайно актуальною. Вона є класичною ще з часів розквіту античних цивілізацій та середньовічних епосів, розкрилась у промовистому романі «Війна і мир», російського класика Л. Толстого, закріпилась за романами Е. Гемінгвея «По кому подзвін?», «Прощавай, зброе!», «Час жити і помирати» Е. М. Ремарка, у повісті «Україна в огні» О. Довженка, в романі «Гарячий сніг» Ю. Бондарева та багато інших.

Забувати про цю проблему – означає перетворитись на тих негативних героїв антимілітаристичних романів, які були активістами у справі розпалу нищення Людини, або ж інертними спостерігачами цього процесу.

Дослідники, які присвятили свої студії проблемі антимілітаризму в контексті вічної теми «війни і миру» у художній літературі двадцятого століття, визначені наступними іменами, зокрема: М. Анастасьєв, М. Гуменний, Д. Затонський, А. Адамович, Б. Сучков, В. Фащенко, І. Семенчук, В. Коваль, М. Кудрявцев, І. Захарчук.

Компаративний аналіз антимілітаристичних романів Г. Белля, Л. Мнячка та О. Гончара досі не досліджувався, а був представлений частковим вирішенням проблеми співставлення художньої думки про антимілітаризм представників ворогуючих країн переважно на прикладі малої прози. Це питання досліджували у своїх статтях К. Вайло, Н. Ключник, С. Таратута, Л. Борецький, Г. Логвин.

«Вічна» тема носила характер національної одержимості перемогою, а потім і повним крахом сподівань, що перетворився на «втраченість» покоління вже «коричневої чуми» і повну зневіру в гуманізм. Засудження будь-яких форм націоналістичної зверхності – у традиції тогочасної передової німецької культури [11, 218]. Для радянської людини антимілітаризм перетворився на перехід до значимості колективної перемоги над особистою трагедією. Словацько-чеський письменник Л. Мнячко займає проміжну позицію, яка висвітлювала інертність боротьби людини зі злом і насиллям у самому зародку і відповідальність за цю інертність.

На думку І. Захарчук, шкала ціннісних видозмін у стосунках між владою та підлеглими, у воєнний і передвоєнний період, набувала таких модифікацій: бідний, принижений обставинами повсякденного життя, придавлений злиднями й усемогутністю начальства пересічний громадянин у часи війни та небезпеки зазнавав потужних «казкових» змін, перетворюючись, в офіційній інтерпретації, на велетня духу, благородного месника. Саме ця міфологема активно експлуатується в масовій свідомості, перекодовуючи в ірраціональній площині почуття несправедливості та кривди на зовнішніх ворогів. Це перекодування заганяє в підпілля свідомості пам'ять про війну держави проти власного народу; категорія війни як виконання священного обов'язку перед державою підноситься до сакральних вимірів [9].

Антивоєнний струмінь романів О. Гончара («Прапорonoсці», «Людина і зброя», «Циклон») підкреслює моральні позиції, органічне неприйняття умов, які руйнують природні для людської сутності норми гуманності,